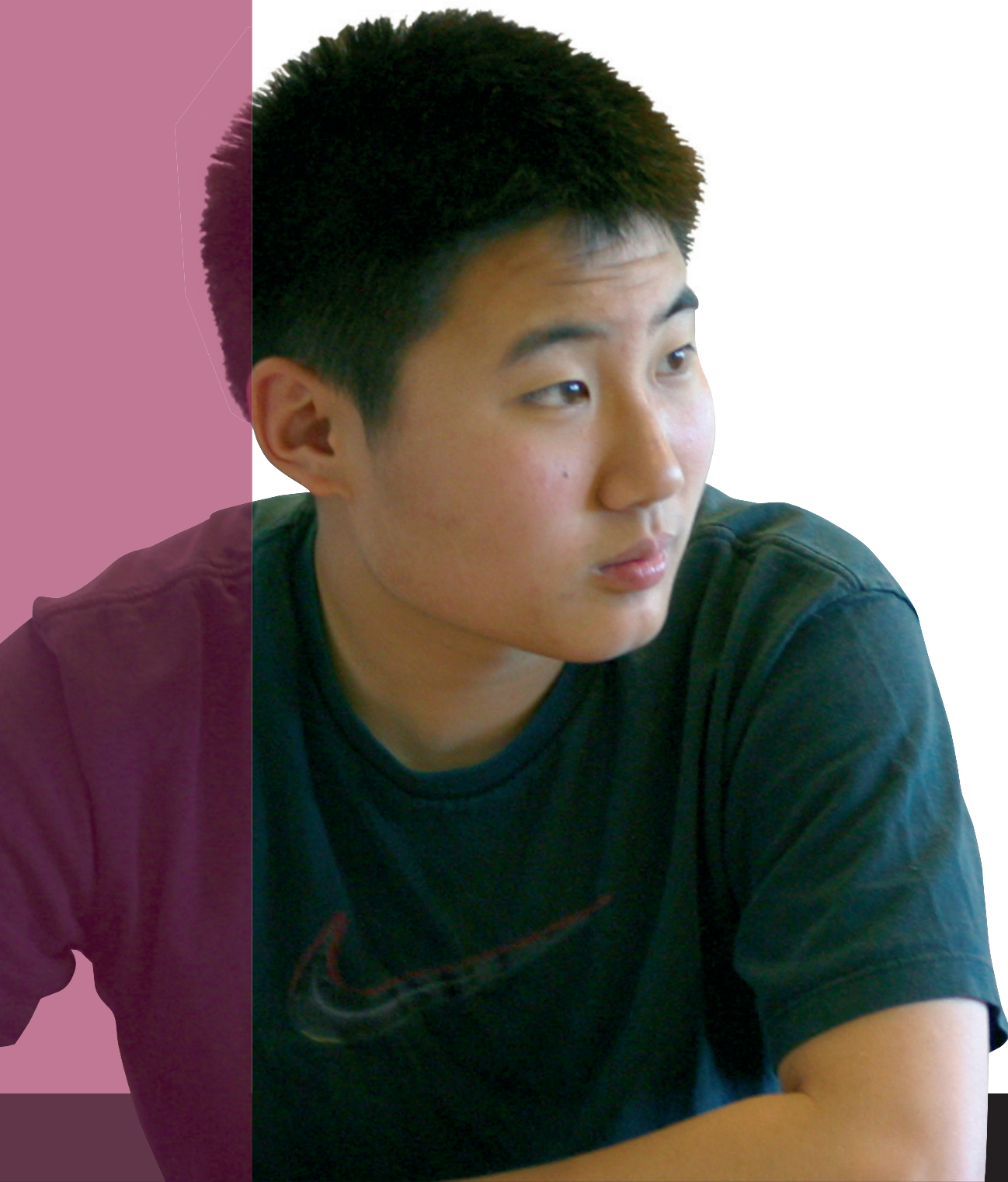

Unge på vej

– visitationsværktøj til sent
ankomne tosprogede unge

Unge på Vej

- visitationsværktøj til sent ankomne tosprogede unge

© Ophavsret: Undervisningsministeriet 2005

1. udgave

Indholdsredaktion

Tore Sørensen og Karina Kleivan, Videncenter for tosprogethed og interkulturalitet, CVU København & Nordsjælland

Forlagsredaktion

Mads Jensen

Layout

Falk og musen

Modelfotos

Rolf Plant m.fl.

Materialet findes i en ren online-udgave på www.vejledningsviden.dk, under "Værktøjer"

Udgivet i samarbejde med Undervisningsministeriet og Integrationsministeriet

Udgiver

Studie og Erhverv

Kratbjerg 201

3480 Fredensborg

T: 4848 5505

E: se@se.dk

www.se.dk

Indhold

Indledning	2
Gruppen af sent ankomne unge	4
Formål med visitationsværktøjet	6
Det faglige grundlag	8
Brugervejledning til skemaerne	10
Visitationsskema	17
Skema til beskrivelse af sproglige færdigheder	22
Bilag: Vejledende principper for brug af tolk	24
Baggrundslitteratur	27

Indledning

Dette visitationsværktøj skal imødekomme behovet for at kunne visitere sent ankomne tosprogede unge i alderen 14-25 år til et relevant undervisningsforløb eller tilrettelægge en realistisk uddannelsesplan.

Overordnet er sigtet at bidrage til den fortsatte proces, der sikrer, at sent ankomne unge får det bedst mulige undervisningstilbud, for på længere sigt at tilgodese den enkelte unges muligheder for at gennemføre en kompetencegivende uddannelse.

Værktøjet belyser en række problemstillinger, der rejser sig i arbejdet med sent ankomne tosprogede unge, og indeholder desuden et visitationsskema. Visitationsskemaet har fokus på baggrundsoplysninger og afdækning af den unges uddannelsesmæssige forhold. Skemaet kan anvendes af de medarbejdere, der i visitations- og vejledningsregi møder den unge, dvs. lærere, UU-vejledere, kommunale tosprogs konsulenter og sagsbehandlere, og udfyldes på baggrund af en samtale med den unge og evt. dennes forældre. Det gælder for hele målgruppen af 14-25-årige – uanset hvilket undervisningstilbud, den enkelte indsluses i – at et vigtigt trin i tilrettelæggelsen af en realistisk uddannelsesplan er at få afdækket den unges forudsætninger og behov.

Visitationsværktøjet er udarbejdet af Videncenter for tosprogethed og interkulturalitet (UC2), CVU København & Nordsjælland, på grundlag af studiebesøg og diskussioner med fagfolk, der har professionelt kendskab til gruppen af sent ankomne tosprogede unge. Materialet er udgivet af Studie og Erhverv i samarbejde med Undervisningsministeriet og Integrationsministeriet.

Værktøjet indledes med en beskrivelse af gruppen af sent ankomne unge med fokus på de barrierer, der gør sig gældende i mødet med uddannelsessystemet. Dernæst præsenteres formålet med visitationsværktøjet, hvorefter der gøres rede for det faglige grundlag, som værktøjet hviler på. Herefter følger visitationsskemaet med ledsagende brugervejledning. Der afsluttes med et bilag med vejledende principper for brug af tolk. Hele

værktøjet kan desuden findes på

www.vejledningsviden.dk - VidensCenter for Vejlednings hjemmeside.

Mange tak til ressourcegruppen, der har indgået i forarbejdet til visitationsværktøjet. Gruppen, der selvfølgelig ikke bærer noget ansvar for det endelige produkt, bestod af:

Charlotte Andersen, afdelingsleder, Ungeafdelingen,
Ishøj Sprog- og Integrationscenter

Annette Winther Hansen, formand for FOKUTO (Foreningen af kommunale konsulenter for tosprogsområdet), konsulent i Odense Kommune

Martin Jespersen, skoleleder, Hillerød Internationale Ungdomsskole

Randi Juhl, leder, Indslusningscentret, Frederiksberg Kommune

Mette Møller, afdelingsleder, Århus Kommunes Sprogcenter

Claes Mørkeberg, vejleder, Næstved Sprog – og Integrationscenter.

Derudover rettes en stor tak til de skoler og visitationscentre, der er blevet besøgt i afdækningen af visitationspraksis rundt omkring i landet, og som på forskellig vis har inspireret til udformningen af dette visitationsværktøj. Det drejer sig om følgende:

- Hillerød Internationale Ungdomsskole
- Visitationscentret i Odense
- Aalborg Ungdomsskoles Afdeling for tosprogede unge
- Visitationsklassen i Vejle
- Risingprojektet, Odense.

Gruppen af sent ankomne tosprogede unge

De sent ankomne unge er en gruppe præget af stor mangfoldighed og er derfor svær at beskrive. Den dækker både familiesammenførte indvandrere, flygtninge samt uledsagede flygtningebørn. Nogle har et helt eller halvt grundskoleforløb bag sig, andre har i ringe grad eller aldrig deltaget i formaliseret undervisning. Tilsvarende er deres familiebaggrund yderst varieret. Fælles for dem er, at de ikke har haft mulighed for at gennemføre et helt grundskoleforløb i Danmark, lige som de ofte ikke umiddelbart vil have faglige og sproglige forudsætninger for at afslutte folkeskolens afgangsprøver, endsize gennemføre en ungdoms- eller voksenuddannelse.

Kort sagt er gruppen i et uddannelsesmæssigt perspektiv kendetegnet ved at have særlige behov mht. på sigt at kunne indgå i de ordinære undervisnings- og uddannelses tilbud, der almindeligvis tager udgangspunkt i, at deltagerne er opvokset i Danmark og har 9 års skolegang i grundskolen bag sig.

For en del af de unge vil deres læreproces desuden være vanskeliggjort af, at de viser tegn på posttraumatisk stress-syndrom (PTSD), hvilket ikke blot påvirker deres indlæringsevne og dermed deres uddannelsesforløb, men hele deres livssituation.

Dette værktøj er udarbejdet til visitation af 14-25-årige sent ankomne tosprogede unge. De kan overordnet opdeles i to grupper:

- Nyankomne flygtninge/indvandrere i alderen 14-25 år, der skal placeres på det umiddelbart mest passende hold på skolen, eller det mest passende tilbud i området.
- Sent ankomne flygtninge/indvandrere i alderen 14-25 år, der har boet et stykke tid i Danmark og skifter skole, f.eks. ved udslusning fra modtagelsesklasse til andet undervisningstilbud, eller pga. flytning til ny kommune.

Man bør være opmærksom på, at der i denne brede aldersgruppe kan skelnes mellem unge, der har en voksenprofil, og unge, der har en ungeprofil. Sidstnævnte gruppe har brug for undervisning, der bygger på en ungdomspædagogisk tilgang til læring og undervisning. Alderen er således ikke det eneste udgangspunkt, når der skal visiteres og vejledes til et undervisningstilbud. Det er derfor vigtigt, at medarbejderen i mødet med den enkelte unge søger at få indblik i den unges livssituation i et bredere perspektiv.

De senere år er det i stigende grad blevet dokumenteret, at sent ankomne tosprogede unge er en særlig sårbar gruppe, hvad angår deres forudsætninger og muligheder for at gennemføre en kompetencegivende uddannelse. Har de ikke tilegnet sig de kundskaber og færdigheder, der kan forventes på 9. klassetrin, har de forringede muligheder for at påbegynde en ungdomsuddannelse eller voksenuddannelse. Der tegner sig det klare uddannelsesmønster, at jo yngre man er ved ankomsten, jo større sandsynlighed for at man får en uddannelse. Særligt gruppen, der er kommet til Danmark som teenagere, får således i ringe grad en uddannelse.

Udover de markante udfordringer på det faglige og det dansksproglige plan er der også blevet peget på, at en del af de unge i denne gruppe i ringe grad kan få vejledning og opbakning hjemmefra, hvad angår uddannelse, bl.a. fordi familierne ofte kan have begrænset kendskab til det danske uddannelsessystem.

En række særlige behov og barrierer gør sig altså gældende, hvad angår gruppen af sent ankomne tosprogede unge. For den unge drejer det sig om at tilegne sig de sproglige og faglige kvalifikationer, der kræves for på sigt at kunne gennemføre en kompetencegivende uddannelse. For uddannelses- og vejledningsstederne handler det om at opbygge lokale og regionale netværk, der har fokus på at følge de unges progression, samt at sikre udbuddet af fleksible undervisnings- og uddannelsestilbud, der skaber betingelser for at den særlige gruppe unge kan udvikle de kompetencer, der kræves for at gennemføre et kompetencegivende uddannelsesforløb.

Formålet med visitationsværktøjet

Formålet med visitationsværktøjet er at støtte de medarbejdere, der møder sent ankomne unge, i at få indsigt i den unges hidtidige uddannelsesforløb.

Regionalt og på de enkelte uddannelsessteder, hvor man møder de sent ankomne tosprogede unge, har man udviklet forskellige fremgangsmåder at gribe visitationen og vurderingen af den enkeltes baggrund og færdigheder an på. Men der har manglet et generelt værktøj til beskrivelsen, hvilket har været efterspurgt bl.a. i de kommuner, hvor man har begrænsede erfaringer med området.

Dette visitationsværktøj er udarbejdet med henblik på at tilgodese dette behov for et redskab, der kan bruges af vejledere, lærere og øvrige medarbejdere ved samtlige de uddannelsessteder og de offentlige instanser, der møder de sent ankomne unge, f.eks. UU'erne, folkeskoler, ungdomsskoler og sprogcentre. Det er tilstræbt, at værktøjet er bredt tilgængeligt, så det kan bruges også af medarbejdere, der har begrænset erfaring med gruppen af sent ankomne tosprogede unge. Det kan dog være nødvendigt at inddrage lokale ressourcepersoner i visitationen.

Samtidig skal det understreges, at de mange velfungerende procedurer, der er udarbejdet på lokalt plan, hermed ikke overflødiggøres. En vis form for lokal tilpasning hverken bør eller kan undgås.

Anvendelse i forskellige visitationssammenhænge

Formålet med værktøjet er at støtte forskellige typer af medarbejdere til at få indsigt i og beskrive centrale forhold i den unges hidtidige uddannelsesforløb, som kan danne grundlag for henvisning til et hensigtsmæssigt uddannelsessted i regionen, eller til holdplacering internt på et uddannelsessted. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at værktøjet ikke i sig selv kan danne grundlag for en kompetencebeskrivelse, hvor den unges uddannelsesmæssige forudsætninger i et bredt perspektiv sammenholdes med kravene i det danske uddannelsessystem, men værktøjet kan anvendes til at indhente vigtige oplysninger, der skal medtænkes i en sådan kompetencevurdering.

Værktøjet kan anvendes i forskellige sammenhænge, hvilket tilgodeser den regionale variation mht. hvordan henvisningen og visitationen af sent ankomne unge gribes an. Denne variation i procedurer og metoder er bl.a. betinget af

bredden i de uddannelsesstilbud, der regionalt er målrettet denne ungegruppe.

- På det enkelte uddannelsessted (folkeskole, ungdomsskole, VUC, sprogcenter etc.) kan visitationsværktøjet anvendes til at sikre, at den interne holdplacering bedst muligt modsvarer den unges uddannelsesmæssige forudsætninger og behov. Denne visitationssamtale vil oftest gennemføres af en vejleder eller lærer på uddannelsesstedet.
- Nogle steder i landet er der oprettet visitationscentre, som over kortere og længere tid underviser og kompetenceafklarer bl.a. sent ankomne tosprogede unge med henblik på at henvise den unge videre til andre uddannelsessteder i regionen. Disse steder kan visitationsværktøjet benyttes til den indledende beskrivelse af baggrundsoplysninger, som den efterfølgende kompetenceafklaring sammenholdes med.
- Værktøjet kan også benyttes af de kommunale tosprogskonsulenter og sagsbehandlere, der har til opgave at henvise sent ankomne unge tosprogede unge til regionale uddannelsessteder.
- UU-vejledere kan anvende visitationsværktøjet som et grundlag for den indledende tilrettelæggelse af uddannelsesplanen, der udarbejdes sammen med den unge.

Uanset i hvilket regi, værktøjet anvendes i, er selve visitationsskemaet forsøgt udarbejdet konkret, konstruktivt og fleksibelt, for at gøre det anvendeligt overfor en ungegruppe, der på alle måder er kendetegnet af stor mangfoldighed.

Visitationssamtalen bør give mulighed for, at den unge oplever visitationen som en meningsfyldt håndsrækning til at beskrive og afklare muligheder, behov og ønsker, og derfor lægger skemaet op til en visitationsprocedure, hvor den unge fortæller om sin baggrund og hidtidige erfaringer, og hvor forældrene evt. kan komme med tilføjelser. Denne aktive inddragelse har til formål at forebygge oplevelsen af klientgørelse og tilgodese, at den unge oplever at have indflydelse på sit uddannelsesforløb.

Det faglige grundlag

Visitationsværktøjet gør brug af centrale begreber, der er alment kendte og benyttede i vejlednings- og undervisningsmiljøer. Nedenfor er kort præsenteret, hvilken faglighed værktøjet bygger på. Disse grundlæggende udgangspunkter beskrives her hver for sig, men skal opfattes som et hele, der understøtter og supplerer hinanden.

Dansk som andetsprog

Vurdering af den unges dansksproglige kompetencer bør ske på baggrund af en andetsprogpædagogisk tilgang. Det vil sige, at den unges kompetencer på dansk ikke kan beskrives med den samme målestok, som hvis den unge havde dansk som modersmål. Det er vigtigt at gøre sig klart, at tilegnelsen af dansk er en sproglig videreudvikling af de sproglige kompetencer, som den unge har udviklet på et eller højst sandsynligt flere sprog. Derfor er det nyttigt også at søge at få indblik i den unges kompetencer på modersmålet og andre sprog, eksempelvis om den unge er alfabetiseret.

Ungdomspædagogik

Vejledning og undervisning fra et erklæret ungdomspædagogisk udgangspunkt indebærer en viden om, hvordan omgivelserne samt psykiske, fysiske og emotionelle elementer påvirker den unges læring og præferencer. Unge har behov for vejledning og undervisning, der tilgodeser og tager højde for, at de er unge med blik for den identitetsproces, som alle unge gennemløber i denne livsperiode. Identitetsprocessen for den enkelte sent ankomne unge er desuden præget af at skulle favne flere kulturelle sammenhænge, hvilket også bør afspejle sig i det ungdomspædagogiske arbejde med gruppen.

Alment for hele gruppen af unge gælder det, at de igennem uddannelse bl.a. forbereder sig til at kunne deltage i og bidrage til det danske samfund. Også overfor gruppen af sent ankomne tosprogede unge skal det pædagogiske arbejde og vejledningsindsatsen derfor både medtænke de individuelle ønsker og behov, men også de faglige og sociale krav i et samfund i stadig forandring.

Interkulturel kompetence

For at kunne tackle udfordringerne i det danske samfund er det givende at besidde en interkulturel kompetence. Interkulturel kompetence består bl.a. i kendskab til kultur- og samfundsforhold, evnen til at kommunikere og handle indsigtfuldt på baggrund af viden om forskellige kulturer. Samt en opmærksomhed på, at såvel som kultur kan påvirke handlinger og kommunikation, er det ikke altid kulturen, der er den afgørende faktor i forståelsen af en persons attituder og handlinger. Køn, alder, uddannelse osv. kan være lige så afgørende faktorer.

Helhedssyn

Uanset baggrund er den unge ikke forudsætningsløs, og derfor er det vigtigt at afdække hvilke erfaringer, der ligger før ankomsten til Danmark. Desuden er det aktuelle hjemmemiljø, netværk og fritiden med til at tegne en profil af den unges livssituation, hvilket kan være afgørende for at kunne vurdere, hvor og hvordan der skal sættes ind uddannelsesmæssigt.

Derfor er det ikke kun de formelle kvalifikationer, der bør beskrives, men også de uformelle kompetencer, som den unge har eller er på vej til at opbygge. Disse kan fortælle noget væsentligt om den unges interesser, motivation, potentiale og barrierer i forhold til valg af og deltagelse i uddannelse.

Brugervejledning til visitationsskemaet

Hensigten med visitationssamtalen er, at visitator giver en introduktion til opbygningen af det danske uddannelsessystem, herunder hvilke uddannelsesveje, der eksisterer lokalt, samt får tilstrækkeligt indblik i den tosprogede unges livssituation til kvalificeret at kunne vurdere, hvilket uddannelses tilbud, der lokalt bedst modsvarer den unges forudsætninger og behov.

Visitationsskemaet er udarbejdet med henblik på at støtte visitator i vurderingen af hvilket uddannelses tilbud, der vil være mest hensigtsmæssigt for den unge. Dermed skabes der også et grundlag for den indledende tilrettelæggelse af den unges uddannelsesplan.

Skemaet anvendes ved visitation.

Formål: Afdækning af baggrundsoplysninger, der danner grundlag for indplacering i det bedst mulige uddannelses tilbud, når den unge sent ankomne flygtning eller indvandrer ankommer til Danmark, eller ved den unges flytning til ny kommune. Disse oplysninger vil samtidig bidrage til at danne et grundlag for den indledende tilrettelæggelse af den unges uddannelsesplan.

Udfyldes og anvendes af: UU-vejledere, lærere, undervisere, kommunale tosprogskonsulenter, sagsbehandlere og øvrige medarbejdere ved samtlige de uddannelsessteder og offentlige instanser, der møder de sent ankomne tosprogede unge.

Visitationssamtalen er først og fremmest en samtale, der bør følge sine egne love, og derfor vil det som regel ikke være muligt at udfylde alle rubrikker i visitationsskemaet på baggrund af samtalen, endsige at samtalen gennemløber punkterne i den rækkefølge, som de fremgår af visitationsskemaet. Men det vil være hensigtsmæssigt, at en række væsentlige forhold undervejs i samtalen belyses, således at der dannes et solidt grundlag for visitators henvisning til et uddannelses tilbud, og/eller den indledende tilrettelæggelse af uddannelsesplanen.

Vurdering af sproglige og faglige færdigheder

Hvis visitationsværktøjet anvendes med henblik på holdplacering internt på et uddannelsessted, kan visitator skønne, at det er nødvendigt at få et mere grundigt indblik i den unges sproglige og faglige færdigheder, end samtaleformen giver mulighed for. Det er vigtigt at understrege, at visitationssamtalen ikke indebærer en grundig afdækning af den unges sproglige og/eller faglige kompetencer. I en enkelt visitationssamtale er det ikke muligt – endsige hensigtsmæssigt - at visitator forsøger at skabe sig et detaljeret overblik over de samlede sproglige og faglige kompetencer. Dette sker bedst ved løbende observationer af den unges deltagelse i og udbytte af undervisningen i det forløb, den unge henvises til.

Hvis visitator skønner det nødvendigt at vurdere sproglige og faglige færdigheder, enten fordi samtalen giver anledning til tvivl om f.eks. den unges læsefærdigheder på modersmålet, eller graden af den unges fortrolighed med det danske sprog, bør visitator kun foretage en sådan vurdering, når han eller hun er særligt uddannet til det. Ellers skal der henvises til en lokal ressourceperson, som kan foretage vurderingen.

I tillæg til selve visitationsskemaet er der et skema til beskrivelse af sproglige færdigheder, som kan anvendes, hvor det skønnes nødvendigt. Skemaet prioriterer i sin opbygning beskrivelsen af nøgleinformationer, som kan være udslagsgivende for hvilket uddannelsesstilbud, den unge vil have størst udbytte af at blive henvist til. I anvendelsen af dette skema gælder det også her, at en lokal tilpasning kan være hensigtsmæssig, betinget af medarbejderens faglige baggrund.

Når visitator henviser til andre medarbejdere bør det sikres, at den udførte vurdering formidles på en anvendelig og gennemskelig måde, der tilgodeser, at misforståelser undgås. Der findes mange metoder til at udføre vurderinger, hvortil der knytter sig forskellige parametre og terminologier, og i denne forbindelse, hvor vurderinger kommunikerer mellem medarbejdere med forskellig professionel baggrund, vil det være hensigtsmæssigt, at vurderingen relateres direkte til målbeskrivelser, som er kendte af begge parter. Dette kan såvel være lokalt udformede målbeskrivelser som nationalt udbredte målbeskrivelser, f.eks. folkeskolens Fælles Mål for dansk som andetsprog eller danskuddannelsessystemet for voksne udlændinge.

For at tilgodese gennemskeligheden vil det endvidere være hensigtsmæssigt, at medarbejderen, der foretager vurderingen, oplyser om hvilke materialer, der er anvendt.

Sent ankomne tosprogede unge, der har opholdt sig et stykke tid i Danmark

I de tilfælde hvor den sent ankomne unge allerede har befundet sig i Danmark et stykke tid (minimum et par måneder) og har tilegnet sig nogle dansksproglige færdigheder, kan det være hensigtsmæssigt, at visitator søger at få et nøjere kendskab til den unges dansksproglige færdigheder. Igen gælder det, at hvis visitator ikke har gennemgået særlig uddannelse, der kvalificerer til at vurdere sproglige kompetencer,

skal visitator kontakte en ressourceperson, der kan foretage en sådan vurdering. Hvis den unge er tilflytter fra en anden kommune, hvor han eller hun har deltaget i undervisning, og den unge ikke selv medbringer uddannelsespapirer, vil det være særdeles hensigtsmæssigt, at visitator søger at få et indblik i den unges dansksproglige og øvrige faglige kompetencer. Hvis den unge ikke selv medbringer en opdateret og dækkende udtalelse fra sine undervisere i den fraflyttede kommune, bør visitator finde ud af, hvem der har undervist den unge og kontakte vedkommende med henblik på at skaffe en udtalelse eller lignende. Det skal i denne forbindelse understreges, at det kræver en samtykkeerklæring fra den unge selv (hvis han eller hun er over 18 år) eller dennes værge at indhente sådanne oplysninger, men det burde samtidig give den mest dækkende vurdering af den unges sproglige og faglige kompetencer.

Hvis det er umuligt for visitator at tilvejebringe udtalelser eller anden dokumentation for den unges hidtidige deltagelse i og udbytte af undervisning, og visitator ikke har gennemgået særlig uddannelse, der kvalificerer til at vurdere sproglige færdigheder, gælder det også her, at visitator bør kontakte en lokal ressourceperson, der kan foretage en vurdering af dansksproglige færdigheder.

Hvis de fortrolige oplysninger, der noteres i visitationsskemaet, videregives til andre uddannelsessteder eller øvrige medarbejdere, der har kontakt til den unge, er det op til den ansvarlige myndighed at sikre sig, at reglerne overholdes. Afhængigt af lokale forhold kan dette f.eks. indebære, at den unge selv (hvis han eller hun er over 18 år) eller forældre/værge underskriver en samtykkeerklæring, der giver tilladelse til videregivelse af fortrolige oplysninger. For uddannelsesstedet, der henvises til på baggrund af visitationssamtalen, vil det være udbytterigt at kende til forhold i den unges familie, fritid og tidligere skoleforløb.

Fire udslagsgivende forhold

Generelt kan fire forhold opstilles som udslagsgivende for hvilket tilbud, den unge bør henvises til, og som visitator derfor bør overveje. Dette gælder uanset om visitationen sker med henblik på intern holdplacering på et uddannelsessted, eller om visitationen sker med henblik på henvisning til et af områdets uddannelsessteder. På baggrund af visitationssamtalens forløb kan vejlederen i visitationsskemaets første rubrik markere ved afkrydsning, om samtlige af disse forhold er blevet tilstrækkeligt belyst i visitationssamtalen.

1. Kan den unge læse – og på hvilke sprog?

Den unges læsefærdigheder på det eller de sprog, som den unge i sit hidtidige uddannelsesforløb har modtaget undervisning i, vil være udslagsgivende for hvilket uddannelsesstilbud, den unge bør henvises til. For visitator er det vigtigt at være opmærksom på, at en person kan have udmærkede læse- og skrivefærdigheder på et sprog, der benytter et andet alfabet end det latinske, og samtidig være latinsk analfabet.

2. Har personen kendskab til det latinske alfabet?

Den unges kendskab til det latinske alfabet vil også være bestemmende for hvilket uddannelses tilbud, det vil være hensigtsmæssigt at henvise den unge til. Derfor bør visitator finde ud af, om den unge har deltaget i undervisning på sprog, der anvender det latinske alfabet.

3. Har personen en ungeprofil?

På baggrund af visitationssamtalen skal visitator få indblik i, i hvor høj grad den tosprogede person har en ungeprofil. Samtalen skal derfor afdække, om den tosprogede person:

- opfatter og opfører sig som en ung, der blandt andet gennem uddannelse er i gang med at forberede sig til voksenlivet.
- har behov for social og undervisningsmæssig kontakt med jævnaldrende.
- har behov for et netværk af voksne, man kan stole på, og som kan vejlede en.

For visitator kan det være vanskeligt at vurdere, om personen vil trives bedst i et ungdoms- eller voksenpædagogisk uddannelsesmiljø, men hvis personen har børn eller er gift, kan det pege i retning af, at den unge vil trives bedst i et mere voksenpædagogisk uddannelsesmiljø. Afdækningen af personens netværksrelationer og fritidsinteresser kan også give nyttige oplysninger. Det vil spille ind i disse overvejelser, hvilke kommunale eller fælleskommunale tilbud, der reelt findes for sent ankomne tosprogede i alderen 14-25 år. I tvivlstilfælde er det oplagt at visitator beskriver de relevante tilbud og spørger den unge om, hvad han eller hun selv mener vil være det bedste tilbud.

4. Hvor lang uddannelsesbaggrund har personen – i andre lande, og evt. i Danmark?

Det sidste udslagsgivende forhold, der spiller ind på visitators vurdering af mulige uddannelsesveje, er længden af personens uddannelsesbaggrund, udenfor og evt. i Danmark. Det er umuligt for

visitator på en enkelt visitationssamtale at vurdere kvaliteten - dvs. udbyttet - af personens uddannelsesforløb, men der bør spørges ind til længden og kontinuiteten i forløbet. Dette indebærer, at evt. ophold i uddannelsesforløbet og årsager hertil skal afdækkes.

Visitator bør overordnet forholde sig til, om personen har behov for undervisning i andre fag for at kunne indsluses

på f.eks. en ungdomsuddannelse. Det kan være i matematik, engelsk, fysik/kemi osv. Hvis den unge ikke har et afsluttet grundskoleforløb bag sig, som kan sammenlignes med og meriteres til danske forhold, er det afgørende vigtigt for den unges indslusning i det danske uddannelsessystem, at den unge får mulighed for en alsidig faglig opkvalificering for på sigt at kunne påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse.

Et vigtigt forhold i denne forbindelse er, at der til hvert undervisningsfag knytter sig et bestemt fagsprog, og at det kræver fagspecifikke sproglige kompetencer at kunne begå sig i faglig sammenhæng. Med andre ord er 'dansk' ikke bare 'dansk'. Derfor vil det i hovedreglen være hensigtsmæssigt, hvor det er muligt, at den tosprogede person tilbydes undervisning i flere fag, men selvfølgelig på et fagligt niveau, der tager udgangspunkt i personens faglige forudsætninger - og derved udfordrer personen såvel fagligt som sprogligt.

Det er først og fremmest disse fire forhold, som visitator skal skaffe sig indblik i under visitationssamtalen, da disse forhold vil være afgørende for hvilket tilbud, der bedst modsvarer den unges forudsætninger og behov. For de unge tosprogede, der allerede har gennemgået et uddannelsesforløb i Danmark, bør den unges dansksproglige kompetencer desuden indgå og sammenholdes med vurderingen af disse fire forhold. For at kvalificere visitators overvejelser er det her hensigtsmæssigt, at der i så høj grad som muligt indhentes udtalelser om den unges udbytte af tidligere uddannelsesforløb, samt kursus- og eksamensbeviser.

For ovenstående fire forhold gælder, at der for den enkelte tosprogede unge oftest ikke vil være tale om et enten-eller, men om et kontinuum med gradforskelle, afhængigt af de betingelser for sproglig, faglig og personlig udvikling, der hidtil har gjort sig gældende for den unge. Vurderinger af ovennævnte forhold vil med andre ord altid indebære et skøn fra visitators side. Ikke mindst derfor er det nødvendigt, at der i samtalen bliver spurgt ind til konkrete forhold i den unges livssituation, der fortæller om disse forhold, således at vurderingerne bygger på faktiske oplysninger.

Formålet med de enkelte hovedrubrikker

1. Personlige oplysninger – 2. Familieoplysninger – 3. Sprogbrugsmønstre – 4. Flytnehistorik er oplysninger, der indgår i vurderingen af, om personen har en

ungeprofil, kontinuiteten i personens uddannelsesforløb samt sproglige forudsætninger set i et sprogbrugsperspektiv.

5. – 6. *Personens uddannelsesforløb udenfor og i Danmark* rummer oplysninger, der danner grundlag for vurderingen om bredden i og varigheden af personens hidtidige uddannelsesforløb.

7. *Særlige forhold vedrørende uddannelse* handler dels om særlige uddannelsesinteresser, samt om der er særlige forhold, der skal tages i betragtning i vurderingen af mulige uddannelsesveje.

8. *Fritid og beskæftigelse* tjener til at indkredse hvilke personlige interesser og erfaringer, personen har. Disse oplysninger indgår i vurderingen af hvilken type af uddannelsesmiljø, der vil være mest passende for personen (unge/voksne, bogligt/praktisk udgangspunkt for undervisningen).

9. *Hvilke uddannelsesplaner og ønsker har personen?* Visitator bør spørge ind til de overvejelser, som den unge har gjort sig om uddannelse og erhverv i såvel kortsigtet som langsigtet perspektiv.

10. *Visitators opsummering med konklusion*

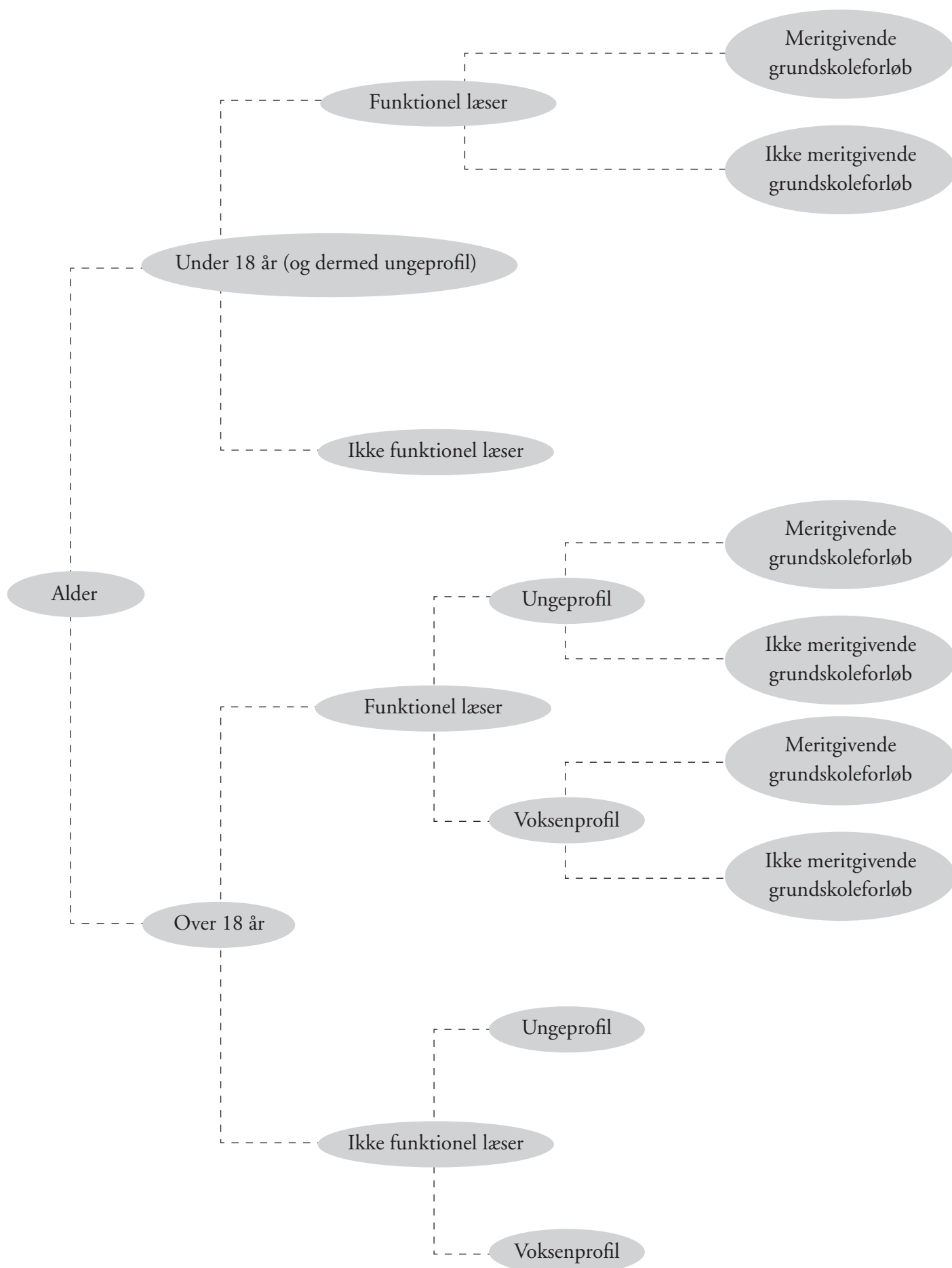
11. *Henvisning til uddannelsessted* – visitators notering.

I visitationsskemaet er de enkelte rubrikker nummererede og benævnt med bogstav med det formål at tilgodese den enkelte medarbejders overblik over skemaets oplysninger.

Diagrammet på næste side kan tjene som udgangspunkt for medarbejderens vurdering af hvilket uddannelsestilbud, der er mest hensigtsmæssigt for den unge. Oversigten er ikke udtømmende, da evt. forhold vedrørende særlige behov selvsagt også bør indgå i medarbejderens overvejelser, ligesom det er af afgørende betydning for de tosprogede personer, der har gennemgået et kortere eller længere uddannelsesforløb i Danmark, at medtage den enkelte persons dansksproglige kompetencer i vurderingen. Rammen for overvejelserne er selvfølgelig hvilke uddannelsestilbud, der reelt kan visiteres til i området. Der er her markante forskelle, hvor nogle områder har en vifte af mere eller mindre målrettede tilbud at visiteres til, mens andre kun har ganske få tilbud. Flere steder rundt omkring i landet har man gode erfaringer med tværkommunalt samarbejde omkring uddannelsestilbud til denne gruppe af unge.

Med udgangspunkt i regionale forhold opfordres medarbejderen derfor til at overveje hvilke tilbud, der eksisterer for målgruppen af sent ankomne tosprogede i alderen 14-25 år, og sammenholde dem med diagrammet.

Hvilke uddannelses tilbud eksisterer regionalt for gruppen af sent ankomne tosprogede unge?

Visitationsskema for sent ankomne tosprogede unge

Visitationsskema udfyldt af: _____ <i>Dato, sted, underskrift</i>		Behov for tolk: Ja / Nej Sprog/dialekt:
Visitors efterbehandling - følgende forhold er tilstrækkeligt belyst: ___ Læseundervisning ___ Kendskab til latinsk alfabet ___ Unge-/voksenprofil ___ Længden af uddannelsesbaggrund		
1. Personlige oplysninger		
a. Navn	b. Cpr-nummer	
c. Adresse	d. Telefonnummer	
e. Nationalt/etnisk tilhørsforhold	f. Ankomsttidspunkt til Danmark	
g. Civil status: Gift / ugift	h. Evt. ægtefælles navn og nationalitet	
i. Angiv evt. børns navn og alder		
2. Familieoplysninger		
a. Moderens navn:	b. Nationalitet:	
c. Faderens navn:	d. Nationalitet:	
e. Forældrenes modersmål (angiv evt. dialekt): Mor: Far:	f. Er dette/disse sprog et skriftsprog: Ja/Nej	

g. Hvilke andre sprog kan evt. bruges i kommunikation med forældrene?	h. Navn på evt. anden indehaver af forældremyndigheden:
i. Evt. søskendes navne, fødselsdage, aktuelt uddannelsessted:	
3. Sprogbrugsmønstre	
a. Hvilke sprog benytter personen i kommunikation med: Mor: Far: Søskende: Venner: Evt. ægtefælle: Evt. samlever: Evt. børn:	
4. Flyttehistorik	
a. Før ankomsten til Danmark • Beskrivelse af flyttehistorik (fødested, bosteder)	
b. Efter ankomst til Danmark • Beskrivelse af flyttehistorik i Danmark • Evt. opholdstid i asylcenter • Nuværende situation mht. bopæl	
5. Personens uddannelsesforløb udenfor Danmark	
a. Hvornår har personen sidst deltaget i undervisning?	
b. Hvilke uddannelsesforløb har personen afsluttet (angiv antal år): Grundskole _____ Ungdomsuddannelse (angiv hvilken) _____ Andet (angiv hvilket) _____	
c. Hvor har personen påbegyndt sin første læse- og skriveoplæring? • I hvilket land: • Hvornår: • På hvilket sprog:	

d. Personens eller forældrenes vurdering af den unges læse- og skrivefærdigheder på dette sprog:
e. Personens alder ved skolestart:
f. I hvilke lande har personen deltaget i undervisning:
g. I hvilke regier har personen deltaget i undervisning (angiv års undervisning og undervisningssprog): <ul style="list-style-type: none"> • Offentlig skole/Privat skole: • Anden undervisning:
h. Har personen haft ophold i skolegangen udenfor Danmark? (angiv evt. periode og årsag)
i. Hvor mange timers skolegang havde personen om ugen:
j. Hvilke fag havde personen? <i>Humanistiske fag (angiv antal års undervisning)</i> Sprog (angiv hvilke): Historie: Samfundsfag: Religion: Andet: <i>Naturvidenskabelige fag</i> Matematik: Geografi: Fysik/kemi: Biologi: Andet: <i>Praktisk/musiske fag</i> Idræt: Billedkunst: Musik: Andet:
k. Har personen deltaget i specialundervisning før ankomst til Danmark? (Angiv årsag og over hvilken periode)

6. Personens uddannelsesforløb i Danmark

a. Tidligere skolegang i Danmark:

(samtlige skoleforløb angives)

- Skolens navn:
- Periode:
- Klassebenævnelse:
- Kontaktlærer/klasselærer:

Har personen modtaget undervisning i dansk som

andetsprog på denne skole: ___ Ja ___ Nej

Hvis ja, i hvilket omfang (lektioner/uge):

- Skolens navn:
- Periode:
- Klassebenævnelse:
- Kontaktlærer/klasselærer:

Har personen modtaget undervisning i dansk som

andetsprog på denne skole: ___ Ja ___ Nej

Hvis ja, i hvilket omfang (lektioner/uge):

b. Har personen været indskrevet på en ungdomsuddannelse, brobygningsforløb el.lign.?

c. Har personen været henvist til PPR?

Hvis ja, hvornår og med hvilken begrundelse?

7. Særlige forhold vedrørende deltagelse i uddannelse

a. Hvad mener personen, at hun eller han er særligt god til i uddannelsessammenhæng?

b. Hvad mener personen, at hun eller han har vanskeligheder med i uddannelsessammenhæng?

c. Specielle forhold ved personens udvikling, som kan være af betydning i uddannelsessammenhæng:

- Helbredsmæssigt – er der forhold vedrørende syn, hørelse og fysisk tilstand, der kræver særlig hensyntagen i uddannelsessammenhæng?
- Socialt
- Sprogligt
- Motorisk

8. Oplysninger om fritid og beskæftigelse

a. Har personen særlige fritidsinteresser? b. Har personen særlige ønsker om fritidstilbud?

c. Har personen haft beskæftigelse i eller udenfor Danmark?
Hvis ja, hvilken og periode?

9. Hvilke uddannelsesplaner og ønsker har personen?

10. Visitators opsummering og konklusion

11. Henvisning til uddannelsessted

a. Uddannelsesstedets navn og adresse:

b. Holdbenævnelse:

c. Varighed:

d. Kontaktperson:

e. Startdato:

Skema til beskrivelse af sproglige færdigheder

Beskrivelse udfyldt af (medarbejders navn og arbejdssted):	
Dato:	
1. Personlige oplysninger	
a. Navn	b. Cpr-nummer
c. Adresse	d. Telefonnummer
2. Læse- og skrivefærdigheder på andre sprog end dansk	
a. Hvilke sprog er blevet vurderet?	
Modersmål (<i>angiv sprog</i>): Vurdering:	
Sprog 2 (<i>angiv sprog</i>): Vurdering:	
Sprog 3 (<i>angiv sprog</i>): Vurdering:	
b. Hvilke materialer er anvendt i vurderingen?	
3. Sprogfærdigheder på dansk	
a. Beskrivelse af mundtlige danske sprogfærdigheder – lytte og tale (<i>Angives i forhold til kendte målbeskrivelser, f.eks. Fælles Mål, Danskuddannelse 1-3 eller lokalt udarbejdede målbeskrivelser</i>)	

b. Beskrivelse af skriftlige danske sprogfærdigheder - læse og skrive

(Angives i forhold til kendte målbeskrivelser, f.eks. Fælles Mål, Danskuddannelse 1-3 eller lokalt udarbejdede målbeskrivelser)

c. Hvilken målbeskrivelse relaterer vurderingen til?

(Medsend evt. kopi af målbeskrivelse)

d. Hvilke materialer er anvendt i vurderingen?

4. Opsummering

(Herunder anbefalinger for umiddelbare fokusområder i det sprogpædagogiske arbejde)

BILAG

Vejledende principper for brug af tolk

Hvornår man skal benytte tolk, kan nogle gange være en vanskelig vurdering. Men skal der samtale med en person, der ikke formodes at kunne udtrykke sig nuanceret på det danske sprog, kan det være nødvendigt at bruge tolk, så misforståelser og misvisende forsimplinger undgås.

Brug af tolk er ikke en luksus, men udtryk for en professionel tilgang til opgaven, og den sagkyndiges garanti for, at man får og giver den nødvendige information.

Har man ikke erfaring med at benytte tolk, kan det opleves som en vanskelig opgave at samtale gennem en formidler. Men hvis man følger nedenstående råd, behøver manglen på erfaring ikke at gå ud over kvaliteten af samtalen.

- Det er vigtigt, at man bruger kvalificerede tolke, der er klædt på til opgaven med fagspecifik kendskab til pædagogiske miljøer og indsigt i de fagtermer, der knytter sig hertil. En kvalificeret tolk vil desuden besidde de nødvendige tekniske samt etiske kompetencer. Når tolken bestilles, så spørg ind til vedkommendes formelle kompetencer og benyt gerne et anerkendt tolkebureau.
- Vær opmærksom på, hvorvidt der er tale om en særlig dialekt. Eksempelvis adskiller arabisk, som det tales i Marokko, sig væsentligt fra det arabiske talesprog, man finder i Irak.
- Det må kraftigt frarådes at benytte familiemedlemmer eller andre elever til opgaven, både på grund af de etiske perspektiver, men også fordi tosprogethed ikke er lig med tolkekompetence. En professionel tolk behersker de sprog, der tolkes i mellem, de kulturelle henvisninger, der knytter sig til sprogene, de fagspecifikke termer inden for det område, der tolkes om, samt besidder viden om, hvordan man rent teknisk formidler en samtale mellem to parter, ligesom vedkommende besidder en tolkeetisk indsigt, hvad angår tavshedspligt, neutralitet og professionalisme.
- En tolket samtale tager tid, afsæt derfor rigelig med tid til samtalen.
- Man bør tage sig tid til at briefe tolken inden mødet om, hvad samtalen forventes at handle om. Det vil lette opgaven for tolken, hvis det skriftlige

materiale, der benyttes under samtalen, er fremsendt forinden, så tolken kan orientere sig og have mulighed for at stille opklarende spørgsmål inden samtalen.

- Den tolkede samtale bør altid indledes med at informere deltagerne om, at tolken har tavshedspligt, og at samtalen foregår mellem de to parter, hvor tolken ikke er en tredje deltager, men en neutral formidler mellem parterne.
- For at sikre optimal kommunikation er det vigtigt, at man henvender sig i tale, kropssprog og øjenkontakt direkte til den unge/familien, og ikke til tolken, både når man taler, og når man lytter.
- Undgå at bruge ironi og metaforer, da disse sproglige virkemidler kun vanskeligt lader sig oversætte simultant. Tal i et klart, utvetydigt sprog, tre-fire sætninger ad gangen, og hold inde, hvis tolken markerer, at det er ved at blive for omfattende. Ellers vil vedkommende ikke kunne samle op og tolke korrekt og kvalificeret.
- Det er en almindelig erfaring, at når mødet officielt er afsluttet, og man er på vej ud, kan der fremkomme vigtige informationer eller spørgsmål. Tolken bør altså ikke forlade lokalet før deltagerne, men være parat til at bistå også med tolkning af eventuelle slutreplikker.
- Det kan være nyttigt at tale alene med tolken efterfølgende om evt. uklare punkter under samtalen, men det skal understreges, at det ikke er tolkens opgave at fortolke det sagte.
- Hvis den unge eller familien efter samtalen giver udtryk for utilfredshed med tolken (hvilket kan skyldes dialekt, etnicitet osv.), bør det resultere i, at man finder en ny tolk til næste samtale. Modstand mod tolken, hvad enten denne opleves som forståelig eller ej, kan påvirke samtalen i negativ retning, og dermed forhindre vejlederen/læreren i at gøre sit arbejde ordentligt.
- Husk at samtaleforløbet er den sagkyndiges ansvar, ikke tolkens.

Man kan støde på, at den unge og eventuelt deltagende familiemedlemmer ikke ønsker, at der benyttes tolk. Denne modstand kan dels skyldes uvidenhed om tolkens tavshedspligt, dels at den unge eller dennes familie vurderer, at man behersker det danske sprog godt nok.

Ved førstnævnte problemstilling er det vigtigt at informere om tolkens tavshedspligt, samt at sørge for, at man benytter en tolk, der ikke kender familien privat.

Hvis man har en formodning om, at samtalen ikke kan foregå optimalt på dansk, bør der insisteres på brug af tolk med henvisning til, at det er fagpersonens ansvar, at informationen gives og forstås begge veje uden uklarhed. Tolken benyttes altså ikke kun for den unge og familiemedlemmers skyld, men også for at den sagkyndige har garanti for, at kommunikationen foregår optimalt, således at der kan træffes de rigtige beslutninger på det rigtige grundlag.

Baggrundslitteratur

Traumatiserede unge tosprogede

Temahæfte 1, Landsforbundet af Voksen- og Ungdomsundervisere,
Heltidslærerforeningen i Ungdomsskolen (HLFU), 2002.

Visitation – Vejledning om visitation til danskuddannelse

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, 2003.

Nøglekompetencer – Forskerbidrag til Det Nationale Kompetenceregnskab

Undervisningsministeriet, 2003.

Det er aldrig for sent – om undervisning af unge sent ankomne i

ungdomsskolen Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 6,

Undervisningsministeriet, 2004.

Fælles mål – Dansk som andetsprog

Faghæfte 19, Uddannelsesstyrelsen, Undervisningsministeriet, 2005.

Undervisning af 16-25-årige flygtninge og indvandrere

– en undersøgelse af særlige tilbud

UVI – Udviklingscenter for undervisning af voksne indvandrere &

UC2 – Udviklingscentret for undervisning og uddannelse af tosprogede

børn og unge, 1999.

Sent ankomne tosprogede unge skal visiteres fagligt, sprogligt og netværksmæssigt før de kan indplaceres i et uddannelsesstilbud. Dette hæfte indeholder et visitationsskema med brugervejledning samt baggrundsovervejelser til arbejdet med denne visitation.

Videncenter for tosprogethed og interkulturalitet

CVU København & Nordsjælland

Skema m.m. findes digitalt på: www.vejledningsviden.dk under "Værktøjer"